

POLISH ACADEMY OF SCIENCES
CRACOW BRANCH
COMMISSION OF PRESS RESEARCH

**POLSKA AKADEMIA NAUK
ODDZIAŁ W KRAKOWIE
KOMISJA PRASOZNAWCZA**

YEARBOOK **ROCZNIK**
OF THE HISTORY **HISTORII**
OF POLISH **PRASY**
PRESS **POLSKIEJ**

VOLUME XIII (2010)
NUMBER 1-2 (25-26)

**TOM XIII (2010)
ZESZYT 1-2 (25-26)**

POLISH ACADEMY OF SCIENCES
CRACOW BRANCH

**POLSKA AKADEMIA NAUK
ODDZIAŁ W KRAKOWIE**

KOLEGIUM REDAKCYJNE
EDYCJI SPECJALNEJ
JERZY MYŚLIŃSKI
KRZYSZTOF WOŹNIAKOWSKI
GRAŻYNA WRONA

RADA PROGRAMOWA
MIECZYŚLAW ADAMCZYK
SYLWESTER DZIKI
GRAZYNA GZELLA
ANDRZEJ JAESCHKE
HALINA KOSEŃKA
TOMASZ MIELCZAREK
JERZY MYŚLIŃSKI
IRENA SOCHA

REDAKTOR NACZELNY
I SEKRETARZ REDAKCJI
EDYCJI SPECJALNEJ
KRZYSZTOF WOŹNIAKOWSKI

SEKRETARZ TECHNICZNY
EWA WÓJCIK

ADRES REDAKCJI
30-084 KRAKÓW
UL. PODCHORAŻYCH 2/355
TEL. 12 638-66-86
e-mail: rocznikp@ap.krakow.pl

WYDANIE SPECJALNE PUBLIKACJI
DOFINANSOWANE PRZEZ
MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

REDAKTOR TOMU
REDAKCJA TECHNICZNA
PROJEKT OKŁADKI
UKŁAD TYPOGRAFICZNY
KRYSTYNA DUSZYK
PIOTR KWAŚNIEWSKI
JADWIGA ZIELIŃSKA

TŁUMACZENIE NA JĘZYK ANGIELSKI
JOANNA RUMIŃSKA

© COPYRIGHT BY
AUTORZY, POLSKA AKADEMIA NAUK
ODDZIAŁ W KRAKOWIE
KRAKÓW 2010

PL ISSN 1509-1074

WYDAWCA
POLSKA AKADEMIA NAUK
ODDZIAŁ W KRAKOWIE
31-018 KRAKÓW, UL. ŚW. JANA 28
TEL. 12 422-36-43
FAX 12 422-27-91
www.pan-krakow.pl

KOLPORTAŻ
TEL. 12 422-36-43

DRUK
FALL, UL. GARCZYŃSKIEGO 2,
31-524 KRAKÓW

*Edycja specjalna dedykowana
Profesorowi Jerzemu Jarowieckiemu
w osiemdziesiątą rocznicę urodzin*

Fot. Mieczysław Więclawek

Niniejszy, podwójny tom „Rocznika Historii Prasy Polskiej” dedykujemy Profesorowi Jerzemu Jarowieckiemu — przewodniczącemu Komisji Prasoznawczej Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w latach 1993—2007 (przez cztery kolejne kadencje), współtwórcy i redaktorowi naczelnemu naszego periodyku. Profesor Jerzy Jarowiecki, obchodzący piękny jubileusz 80-lecia życia, należy w swoim pokoleniu do czołowych i wciąż niezwykle czynnych twórczo badaczy dziejów prasy polskiej XIX i XX wieku — świadczą o tym liczne publikacje własne, redakcje i szereg inicjatyw naukowych oraz grono uczniów, dzisiaj już w wielu przypadkach legitymujących się tytułami i stanowiskami profesorskimi.

Jerzy Jarowiecki urodził się 27 maja 1930 roku w Borysławiu, dzieciństwo spędził we Lwowie. Był twórcą i długoletnim zwierzchnikiem placówki, która dziś nosi miano Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, a poprzednio (gdy uczelnia nazywała się jeszcze Wyższą Szkołą Pedagogiczną i Akademią Pedagogiczną) — kierownikiem Samodzielnego Zakładu Bibliotekoznawstwa (1978–1985), Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (w latach 1985–1999) oraz dyrektorem Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (w latach 1999–2002). W okresie 1985–1994 był także dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego, zaś w latach 2003–2010 kierował Katedrą Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej niepaństwowej Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu. Aktualnie jest prorektorem niepaństwowej Małopolskiej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Józefa Dietla w Krakowie i pracownikiem tamtejszej Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej. Polonista z wykształcenia, z czasem także bibliolog i bibliograf — z racji znacznego rozszerzenia pierwotnych zainteresowań naukowych i szeregu pełnionych w tym zakresie funkcji organizacyjnych — swoje obszary badawcze skoncentrował zrazu na wybranych obszarach literatury polskiej XIX–XX wieku (zwłaszcza prozie historycznej J. I. Kraszewskiego, W. S. Reymonta oraz dorobku twórczym młodej krakowskiej konspiracji literackiej i kulturalnej lat 1939–1945), a także na historii prasy tegoż okresu, co stało się jego najważniejszą pasją i uczyniło Profesora rychło jednym z najważniejszych w kraju autorytetów w tej dziedzinie. Szczególną uwagę poświęcił polskiej prasie konspiracyjnej okresu 1939–1945, a także historii prasy lwowskiej od jej początków po rok 1945.

Profesor Jarowiecki jest autorem ponad 400 rozpraw i artykułów publikowanych w czasopiśmie naukowych i wydawnictwach zbiorowych oraz 22 książek, m.in.: *Bibliografia metodyki nauczania języka polskiego 1918–1939* (wspólnie z Zenonem Jagodą, Zenonem Urygą, 1963); *Szkolnictwo wyższe w Krakowie w latach 1945–1969* (1970); *Życie kulturalne w Krakowie w latach 1945–1969* (1970); *Bibliografia metodyki nauczania języka polskiego 1945–1969* (wspólnie z Zenonem Jagodą, Zenonem Urygą, 1974); *Prasa podziemna w latach 1939–1945. Studia i szkice* (1975); *Prasa konspiracyjna w Krakowie w latach 1939–1945* (1977); *Katalog krakowskiej prasy konspiracyjnej 1939–1945* (1978); *Konspiracyjna prasa w Krakowie w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945* (1980); *Prasa polska 1939–1945* (wspólnie z Jerzym Myślińskim, Andrzejem Notkowskim, 1980); *Literatura i prasa w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945* (1983); *Czasopisma dla dzieci i młodzieży 1918–1939* (1990); *Literatura pokolenia wojennego. Materiały do bibliografii za lata 1945–1980* (wspólnie z Ewą Wójcik, Władysławą Wójcik, 1990); *O powieści historycznej Józefa Ignacego Kraszewskiego* (1991); *Bibliografia opracowań prasy ukazującej się w Polsce w latach 1939–1945. Cz. 1: Publikacje z lat 1944–1981* (wspólnie z Ewą Wójcik, Grażyną Wroną, 1992); *Prasa konspiracyjna (1939–1945) i Powstania Warszawskiego w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej. Katalog* (wspólnie z Ewą Wójcik, 1992); *Prasa lwowska dwudziestolecia międzywojennego* (wspólnie z Barbarą Górą, 1994); *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku* (1997); *Eugeniusz Kolanko „Bard” — poeta podziemnego Krakowa* (1999); *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia* (2002); *Polska bibliografia prasoznawcza 1996–2001* (wspólnie z Władysławem M. Kolasą, 2005); *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku, t. II* (2006); *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku* (2008). Zredagował rozliczne tomy prac zbiorowych i materiałów pokonferencyjnych.

Warto podkreślić, że Profesor Jarowiecki jest inicjatorem cyklu dziesięciu, organizowanych od 1986 roku z coraz większym rozmachem, Międzynarodowych Konferencji Naukowych Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UP im. KEN: „Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku”. Ich pokłosiem jest seria potężnych tomów rozpraw dotyczących dziejów książki i prasy obu tak ważnych dla kultury polskiej miast.

Mimo dawnego już, formalnego przejścia na emeryturę w roku 2002 Uczony kipi energią, sypie nowymi pomysłami badawczymi, pozostaje niespożyтым organizatorem życia naukowego, a przede wszystkim wciąż pisze i publikuje, ustawicznie pomnażając swój rozległy oraz wielokierunkowy dorobek. A my, jego koledzy i uczniowie, stanowiący już poniekąd rozkrzewioną niemalże po całym kraju i doprawdy wielopokoleniową „rodzinę” czy szkołę badawczą historyków prasy, zawsze możemy liczyć na Jego uwagę, niezmierną życzliwość oraz... zauważenie w porę i prawdziwie „ojcowskie”, surowe wytknięcie błędów i pomyłek.

Ad multos annos, Drogi Profesorze! Wszyscy o Tobie powtarzamy jak ongiś Zygmunt Krasiński o Adamie Mickiewiczu: „My z Niego wszyscy”.

Przyjaciele, koledzy, uczniowie

Excerpts from the
Launching Event
for Professor
Jerzy Jarowiecki's
*The History of the Polish
Press in Lvov until 1945*
(14 October 2009)

**Z wypowiedzi
na wieczorze promocyjnym
książki Profesora
Jerzego Jarowieckiego
*Dzieje prasy polskiej
we Lwowie do 1945 roku**
(14 X 2009)**

Irena
**HOMOLA-
-SKA**

Badania nad rozwojem prasy polskiej cieszą się od wielu już lat dużym zainteresowaniem. Najczęściej autorzy, przeważnie historycy, piszą monografie periodyków, ich wydawców oraz redaktorów lub przedstawiają wybrane zagadnienia w kilku czasopismach różnego rodzaju. W literaturze naukowej polskiej nieliczne są opracowania obejmujące historię pism wydawanych na określonym terenie, czasem przez dwa lub więcej wieków. Nawet jeśli takie się pojawiają, to zazwyczaj są zbiorami artykułów napisanych przez różnych autorów. Czasem też mają one charakter podręcznikowy.

* J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków–Wrocław 2008 (książka faktycznie ukazała się w I połowie r. 2009).

Poważna i źródłowa monografia prasy polskiej we Lwowie, od powstania do połowy XX wieku, długo czekała na swojego historyka. Dopiero w ubiegłym roku na rynku wydawniczym ukazała się książka zupełnie wyjątkowa, napisana nie przez historyka a polonistę, który od wielu lat jest jednym z najpoważniejszych prasoznawców polskich. Mowa oczywiście o prof. Jerzym Jarowieckim. Rozprawa zawiera historię nie jednego i nie kilkudziesięciu a ponad tysiąca dzienników, tygodników i kwartalników lwowskich, wydawanych w szerokim przedziale czasowym od XVIII wieku do 1945 roku.

Autor wybrał Lwów (dziś leżący w niepodległej Ukrainie), który przez wiele stuleci stanowił ważny ośrodek kultury polskiej, w tym także bujnie rozkwitającej prasy polskiej. Dotąd lwowskie czasopisma, z małymi wyjątkami, nie były przedmiotem zainteresowania współczesnych badaczy, co w pewnym zakresie łączyło się z dużymi trudnościami dotarcia do podstawowych źródeł, znajdujących się poza krajem. Dlatego też dzieje tej prasy, poza bardziej ogólnymi aspektami, nie są szerzej znane, choć stanowią one bardzo ważny element w historii prasoznawstwa. Ponadto, dotychczasowe informacje na ten temat były często sprzeczne i bardzo zróżnicowane. Autor monografii, Profesor Jarowiecki, postawił sobie za zadanie nie tylko wyjaśnienie tych niejasności, ale przede wszystkim pełne (w miarę możliwości) przedstawienie dziejów prasy polskiej we Lwowie. Nie było to łatwe zadanie. Autor przez wiele lat prowadził poszukiwania w archiwach i bibliotekach, wykorzystał bibliografie, słowniki, katalogi, źródła drukowane i opracowania. Rezultatem były liczne artykuły, zwłaszcza o prasie konspiracyjnej z czasów drugiej wojny światowej. Uwieńczeniem pracy Autora jest książka, która przynosi wiedzę o prasie lwowskiej w bardzo różnych epokach, zarówno w latach niewoli, pod zaborem austriackim, czasach I wojny światowej, jak i wolnej Polski, a w końcu — II wojny. Początkowo nieliczna, „raczkująca” prasa we Lwowie, w sprzyjających warunkach, jakie stworzyła autonomia galicyjska (mimo pewnych utrudnień ustawowych), w latach 1867–1918 wręcz eksplodowała ilościowo. Nastąpiły wtedy poważne przeobrażenia nie tylko w sposobie redagowania czasopism, ale również w zawodzie dziennikarskim. Bardzo ciekawe i cenne merytorycznie są rozdziały pokazujące późniejsze zróżnicowanie typologiczne i rozwój prasy politycznej. Powstanie pism innych narodowości w dwudziestoleciu międzywojennym oddaje w pewnym zakresie złożony obraz społeczeństwa lwowskiego. Doskonale udokumentowana została rola prasy konspiracyjnej, szerzącej patriotyzm i wolę przetrwania wojennych czasów.

Rozprawa prof. Jarowieckiego jest mocno osadzona we Lwowie, zróżnicowanym narodowościowo, kulturowo, obyczajowo. Autor nawiązał do skomplikowanych losów tego miasta i przedstawił jego trudną historię w rozmaitych okresach. Na tym tle nakreślił rozwój lokalnej prasy, zaznaczając także

jej związki z ówczesną literaturą. Pokazał również jak polityczne, kulturalne i codzienne wydarzenia w mieście znajdowały odbicie na łamach lwowskich gazet. Dzięki temu książka ta stanowi nie tylko cenne źródło dla prasoznawców, ale także dla historyków — wzbogaca stan badań nad dziejami Lwowa. Pokazuje ona także ogromną pracowitość i erudycję Autora, jego troskę o rzetelność oraz dokładność przekazu, jak i odtworzenie możliwie pełnego obrazu wydawnictw prasowych we Lwowie. Autorowi udało się napisać interesujące studium, które będzie w stanie wypełnić lukę nie tylko w dziedzinie prasoznawstwa. Zainteresowanie Lwowem ma także pewien podtekst osobisty: mianowicie, to piękne miasto było miejscem, w którym Autor spędził swoje dzieciństwo. Teraz, gratulując Panu Profesorowi, należy równocześnie życzyć i Jemu i nam — czytelnikom, aby opracował kolejną monografię, odtwarzającą równie bujne i interesujące dzieje prasy polskiej, ale tym razem w mieście Krakowie.

Excerpts from the
Launching Event
for Professor
Jerzy Jarowiecki's
*The History of the Polish
Press in Lvov until 1945*
(14 October 2009)

**Z wypowiedzi
na wieczorze promocyjnym
książki Profesora
Jerzego Jarowieckiego
*Dzieje prasy polskiej
we Lwowie do 1945 roku**
(14 X 2009)**

Jerzy
MYŚLIŃSKI

Nie mogąc osobiście uczestniczyć w dyskusji nad książką Profesora Jerzego Jarowieckiego *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do roku 1945*, która ukazała się drukiem przed kilkoma miesiącami sumptem „Księgarni Akademickiej” dzięki wsparciu Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” i Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu, chciałbym tą drogą przekazać uczestnikom debaty kilka zdań o tym dziele. Bardziej szczegółową recenzję natomiast już w czerwcu złożyłem do druku Redakcji „Rocznika Historii Prasy Polskiej”¹. Tak się złożyło, że dzieło to, zapewne najważniejsze w dorobku

* J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków-Wrocław 2008 (książka faktycznie ukazała się w I połowie r. 2009).

¹ Recenzja J. Myślińskiego ukazała się w „Roczniku Historii Prasy Polskiej” t. 12, 2009 z. 1(23), s. 183-186.

Autora, pojawia się, gdy On przeżywa kilka okrągłych rocznic — wśród nich przeszło półwiecze pracy naukowej i naukowo-dydaktycznej. Dzieje prasy polskiej ostatnich dwóch stuleci stanowią w dorobku Profesora najważniejszy segment twórczości, a dzieło o polskiej prasie lwowskiej spina ów dorobek w sposób spektakularny. Zainteresowanie Profesora prasą lwowską wiąże się z Jego rodowodem; do podobnie sprzyjającej okoliczności nie miało jeszcze szczęścia Wilno — drugi wielki polski kresowy ośrodek prasowo-wydawniczy, którego polskie media czekają na swojego dziejopisa.

Książka o lwowskiej prasie powstawała długo. Na drodze jej tworzenia było wiele inicjatyw, w których realizacji pod kierunkiem Profesora Jarowieckiego brało udział wielu uczonych, a zwłaszcza młodzież naukowa, nie tylko polska. Powstawały szczegółowe studia i artykuły, przeprowadzano kwerendy. Autor krytycznie odniósł się do zastanego dorobku w tym zakresie, sprostował wiele nieścisłości. Jako pierwszy opisał zjawiska dotąd najzupełniej nieznanie potomnym, np. polską prasę konspiracyjną, wydawaną we Lwowie w latach drugiej wojny światowej. Wciągnął do współpracy uczonych ukraińskich, zorganizował cały ruch naukowy, który badał spore obszary zjawisk kulturowych, charakterystycznych dla Lwowa i obszarów ku niemu ciężących. Ukazał dzięki temu rolę tego miasta w dziejach Polski doby zaborów, międzywojnia i drugiej wojny światowej.

W ostatnim okresie powstawania książki Autor zyskał wsparcie prywatnej uczelni wrocławskiej, co nie dziwi, bo wrocławski ośrodek uważa się zasadnie za kontynuatora lwowskich placówek naukowych.

Chciałbym serdecznie pogratulować Profesorowi Jerzemu Jarowieckiemu doprowadzenia do efektownego zakończenia procesu powstawania tego dzieła naukowego, o którym bardziej szczegółowo wypowiadam się na łamach periodyku naukowego, również stworzonego i prowadzonego przez Niego, co nie jest w polskich warunkach pracą najłatwiejszą. Życzę Profesorowi, którego przyjaźnią i życzliwością się szczycę, dalszych dokonań na niwie naukowej i dydaktycznej².

² Wypowiedź przesłana na ręce przewodniczącego Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie z prośbą o odczytanie na posiedzeniu 14 X 2009.

Jolanta Jerzy Jarowiecki
CHWASTYK-KOWALCZYK **Dzieje prasy polskiej we Lwowie
do 1945 roku**

„Edukacja”, Kraków–Wrocław 2008, ss. 502

Jerzy Jarowiecki

The History of the Polish Press in Lvov until 1945

Mamy nareszcie na rynku kompendium wiedzy o polskiej prasie ukazującej się we Lwowie od XVI wieku (gazety ulotne) do 1945 roku. Jest to syntetyczne dzieło autorstwa znanego krakowskiego badacza prasy polskiej, Profesora Jerzego Jarowieckiego, zatytułowane *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, wydane przez Wyższą Szkołę Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu oraz Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” — w 2008 roku.

Profesor Jarowiecki poświęcił badaniu polskiej prasy lwowskiej, oprócz innych zagadnień, dziesiątki lat. Uwieńczeniem prac są publikacje zwarte: *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia*, Kraków 2000; *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*, t. 1–2, Kraków 1997, 2006; wspólnie z Barbarą Górą *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1994; *Czasopisma dla dzieci i młodzieży: materiały przeznaczone dla słuchaczy studiów bibliotekoznawczych, specjalizacje Biblioteki szkolne i pedagogiczne, Czasopiśmiennictwo polskie XIX i XX wieku*, cz. I: 1918–1945, Kraków 1990. Jeśli dodamy do tego liczne artykuły, fragmentaryczne szkice i rozprawy pomieszczone w pracach zbiorowych oraz czasopismach naukowych (głównie: „Kwartalnika Historii Prasy Polskiej”, „Rocznika Historii Prasy Polskiej”), poruszające kwestie prasy lwowskiej (np. w serii *Lwów — miasto, społeczeństwo, kultura. Studia z dziejów Lwowa* pod red. Kazimierza Karolczaka, Kraków), redakcje pokonferencyjnych materiałów z kolejnych sesji naukowych, zatytułowanych „Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku”¹, których Profesor Jarowiecki był

¹ Pierwsza sesja naukowa odbyła się w 1986 roku, kolejne organizowano co dwa lata; ostatnia, dziesiąta (jubileuszowa) odbyła się we Lwowie w 2009 roku.

inicjatorem i twórcą — otrzymamy obraz imponujących kompetencji Autora, wynikających z rzetelnych, często żmudnych i drobiazgowych studiów, kwerend archiwalnych, bibliotecznych, poszukiwań bibliograficznych, wertowania katalogów prasowych, bibliotek, baz danych Biblioteki Narodowej, Uniwersytetu i Ukraińskiej Akademii Nauk we Lwowie, naukowej „tułaczki” po nieprzyjaznych zazwyczaj miejscach na Ukrainie oraz w Polsce.

Podczas prezentacji swojej książki, na posiedzeniu Komisji Prasoznawczej PAN Oddział w Krakowie, Profesor Jarowiecki przyznał, że największą jej zaletą jest weryfikacja liczby tytułów. Okazało się bowiem, że wcześniejsze dane, zawarte w czterotomowej syntezie pt. *Historia prasy polskiej*, w tomie czwartym, zatytułowanym *Prasa polska w latach 1939–1945*, wydanej pod red. Jerzego Jarowieckiego, Jerzego Myślińskiego, Andrzeja Notkowskiego (Warszawa 1980), były niepełne. Nie wszyscy uczeni mają dystans do swoich wcześniejszych dokonań i potrafią przyznać, że ich konkluzje, dotyczące badanych zjawisk, mogą — w toku kolejnych kwerend — ulec weryfikacji. Wszyscy, którzy zajmują się badaniem prasy wiedzą doskonale, jak trudno dotrzeć do informacji o instytucjach sprawczych, redaktorach, współpracownikach, ekonomice poszczególnych tytułów, jak trudno z fragmentarycznych danych stworzyć strukturę i tempo rozwoju prasy w danym regionie. Profesor Jarowiecki, jak sam zaznaczył we *Wprowadzeniu*, w swoim holistycznym opracowaniu utrzymał, przyjęte w badaniach historycznych nad prasą polską, przedziały czasowe, zastosowane przy redagowaniu wspomnianej *Historii prasy polskiej w latach 1976–1980* pod red. Jerzego Łojka. Uzupełnił lata 1867–1918 i 1918–1939, których dotychczas nie było w obiegu naukowym.

Uczony dokonał historycznego przeglądu piśmiennictwa naukowego na temat ilości tytułów prasy lwowskiej. Nowe ustalenia zaprezentował w 1994 roku, podczas konferencji naukowej nt. „Kraków–Lwów: książki, czasopiśmiennictwo, biblioteki w XIX i XX wieku” w Krakowie. Wynikało z nich, że w latach 1864–1918 we Lwowie ukazywało się 951 tytułów prasowych w języku polskim (955, gdy za podstawę obliczeń przyjęto tytuł pierwotny i wtórny). Najnowsze dane opublikowane w *Dziejach prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku* odnotowują aż 1119 tytułów, a Profesor Jarowiecki podkreśla, że to jest dopiero „pierwsza próba przedstawienia kompleksowego zarysu dziejów prasy lwowskiej” (s. 15).

Całość materiału została podzielona na pięć okresów działalności wydawniczo-prasowej we Lwowie. Pierwszy: od powstania prasy lwowskiej do 1795 roku; drugi obejmuje lata 1795–1867; trzeci: 1867–1918; czwarty: 1918–1939; piąty: 1939–1945. W każdym z nich omówiono warunki rozwoju prasy w specyficznej rzeczywistości gospodarczo-politycznej we Lwowie, dokonano typologii prasy ugrupowań politycznych, czasopiśmiennictwa naukowego, technicznego i fachowego, pedagogicznego, czasopism dla dzieci i młodzieży,

prasy sportowej i turystycznej, prasy kobiecej, prasy mniejszości narodowych (Ukraińców, Żydów, Niemców), czasopism literackich i społeczno-kulturalnych, prasy wyznaniowej, związków zawodowych, prasy konspiracyjnej oraz omówiono środowiska dziennikarzy i ich organizacje.

Ogromna, imponująca erudycja Jerzego Jarowieckiego pozwoliła przedstawić ewolucję procesów wydawniczo-prasowych na szerokim tle ówczesnego Lwowa, w wymienionych przedziałach czasowych. Wyłania się obraz miasta z pogranicza kultur, notabene nostalgicznie opisywanego we wspomnieniach przez lwowian, którzy po zakończeniu II wojny światowej pozostali na obczyźnie, jak np. Marian Helm Pirgo, *Zew Lwowa. Fakty i refleksje* — Londyn 1989; Czesław Halski, *Polskie Radio Lwów* — Londyn 1985; Juliusz Szygowski, *Tak się zaczynało* — Chicago 1972), gdzie obok siebie przez wieki współistnieli Polacy, Ukraińcy, Rosjanie, Białorusini, Żydzi, Ormianie, ze swoimi obyczajami, wierzeniami, językami; gdzie ścierały się różne dążenia polityczne, istniały antagonizmy, spory, wybuchały konflikty zbrojne. Łamy prasy lwowskiej są znakomitym odzwierciedleniem wydarzeń w każdym z wymienionych okresów życia kulturalnego, społecznego, politycznego, gospodarczego, mieszkańców miasta i regionu. Mnogość tytułów pozwala na stwierdzenie, że polska prasa wydawana we Lwowie współuczestniczyła w utrzymaniu tożsamości narodowej, szerzeniu polskiej kultury i pielęgnowaniu tradycji.

Prasoznawcy mogliby oczekiwać od Autora, że przy omawianiu poszczególnych tytułów prasowych poda ich dane finansowe, ale należy żywić przekonanie, że gdyby było możliwe ich ustalenie, na pewno poznalibyśmy je. Zdarzają się drobne literówki w nazwiskach redaktorów i współpracowników, ale to w tak obszernej pracy, nawet po dokonaniu wielokrotnej korekty, jest nie do uniknięcia.

Omawiana publikacja, poza wartością naukową, ma również walor edukacyjny. Profesor Jarowiecki zebrał w niej znakomicie zestawioną bibliografię dotyczącą badanego zjawiska. Trudno o szerszą panoramę Lwowa: bogate źródła archiwalne, drukowane, bibliografie, spisy i katalogi prasowe, wspomnienia, opracowania — w sumie 673 pozycje. Robi wrażenie. Całość dopełnia indeks osób oraz indeks tytułów prasowych wydawanych we Lwowie, w układzie alfabetycznym i — co ważne — z okresem ukazywania się.

Książka absolutnie niezbędna dla prasoznawców, historyków, socjologów, politologów, dziennikarzy i wszystkich, którym bliskie są dzieje miasta położonego nad Pełtwią, które sławili w swoich wierszach Zbigniew Herbert, Adam Zagajewski, Tadeusz Hollender i inni. Dzięki temu, że jest to miasto dzieciństwa Autora, nuty emocjonalne czynią książkę tym bardziej cenną.

Wojciech KAJTOCH **Uwagi nad *Dziejami prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku* Jerzego Jarowieckiego**
„Edukacja”, Kraków–Wrocław 2008, ss. 502

Comments on Jerzy Jarowiecki's *The History of the Polish Press in Lvov until 1945*

Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku — dzieło Jerzego Jarowieckiego liczące 502 strony druku, zawiera w indeksach ok. 3500 osób. Autor opisuje lub wspomina ponad 1119 tytułów czasopism lwowskich, opierając się m.in. na 15 tomach wydanych źródeł, 120 opracowaniach bibliograficznych, 40 publikacjach wspomnieniowych i z górami 500 innych książkach i artykułach.

Jest to książka będąca owocem prac, które zaczęły się przynajmniej około roku 1986, wraz z pojawieniem się pomysłu cyklicznego organizowania konferencji: „Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki” (przy czym najstarsza, wymieniona w bibliografii *Dziejów...* praca Jerzego Jarowieckiego pochodzi z 1980 roku). Pierwszy, syntetyczny tekst o prasie lwowskiej („Prasa Lwowa 1918–1939. Wprowadzenie do tematu”) wygłosił Jerzy Jarowiecki w 1991 roku. Natomiast — jak się zdaje — pierwszymi artykułami, których tekst wszedł po zmianach w skład monografii były: *Prasa lwowska w dobie popowstaniowej* oraz *Lwowska prasa w dwudziestoleciu międzywojennym* z 1993 roku.

To wyliczenie sporządziłem na podstawie tekstu książki i pozycji, które miałem w domowej bibliotece. Nie jest więc do końca wiarygodne, ale i tak wynika z niego, że ukonkretnienie pomysłu nastąpiło około 35 lat temu, jak tylko pojawiła się nadzieja na pewną liberalizację naukowej polityki PRL, zaś konkretnymi badaniami zajął się sześćdziesięcioletni wówczas badacz, kiedy tylko przemiany w kraju sprawiły, że można było mieć nadzieje na opublikowanie wyników. Te prace trwały około dwadzieścia lat.

Trzeba było mieć nie lada odwagę, by je rozpocząć, przejawiać nie lada konsekwencję, by je kontynuować. Sądzę, że niejeden naukowiec szybko by

zrezygnował — choćby ze strachu, że nie zdąży. W czasach rocznych i dwuletnich grantów warto więc wziąć przykład z Autora *Dziejów prasy polskiej...*

Dzieje prasy polskiej we Lwowie prowokują zatem u czytelnika pewne rozważania natury egzystencjalnej: ile lat można poświęcić na zgłębianie tematu, jak wiele czasu można zaryzykować na badania, o których wiadomo, że nieprędko zostaną ukończone. Zapewne, niejeden młody historyk prasy, patrząc na obszerny tom, odczuje pewną pociechę, bo przecież w tym przypadku wysiłek został w pełni wynagrodzony.

Patrząc od strony czytelnika i użytkownika, można rozpatrywać książkę Profesora Jarowieckiego jako przykład zalet wielkiego dzieła historycznego i pożytków, jakie z niego mieć można. Przykład o tyle pouczający, że obecnie takich książek pisze się coraz mniej. Wymuszają to wymogi naukowych karier (trzeba pisać jak najwięcej książek, więc lepiej mniejszej objętości), wydawnicze (najłatwiej wydać książkę do 10 arkuszy wydawniczych) oraz względy finansowe, preferujące dawanie skromniejszych i szybciej rozliczanych funduszy. Skoro takich książek wydaje się niewiele, to nieczęsto się je czyta i nie do końca wiadomo, w jakim trybie to robić.

Omawiana monografia jest w ten sposób zbudowana, że może być wykorzystywana różnorodnie. Otóż, jeśli podzielić jej zawartość na poszczególne omówienia tematów cząstkowych (w tekście zamują konkretne rozdziały lub podrozdziały), jak to wykonałem w tabeli 1, to się okaże, że można się skupić tylko na niektórych tematach i potraktować dzieło jako szereg omówień wybranych kwestii.

Jeśli porzestaniemy tylko na fragmentach zawierających syntetyczne opisy stanu prasy lwowskiej w poszczególnych okresach czasowych — zapoznamy się ze ogólną wizją jej rozwoju w ciągu około 200 lat. Taki opis na początku zawiera z reguły informacje o politycznych, prawnych i gospodarczych warunkach funkcjonowania czasopiśmiennictwa — zależnego przecież zarówno od gospodarczego oraz kulturalnego rozwoju miasta, jak i od decyzji władz. W pewnych momentach Autor w sposób bardziej obrazowy posługuje się piórem i charakterystyki stają się niezwykle ciekawe. Do najbardziej udanych zaliczam opis wypadków we Lwowie w 1918 roku oraz fragment poświęcony funkcjonowaniu międzywojennej cenzury. Ale te syntetyczne rozdziały operują różnymi formami podawania faktów — obok dynamicznych opisów są tu także tabele, pokazujące rozwój poszczególnych działów piśmiennictwa i analizy sposobów funkcjonowania organizacji dziennikarskich itd., a poszczególne akapity mogą zwięźle charakteryzować konkretne czasopisma, instytucje, osoby.

Można również śledzić w monografii pewne wątki tematyczne — bez większych trudności dobrać do lektury tylko te fragmenty, które składają się na historię prasy politycznej od 1848 roku, albo rekonstrukcję dziejów prasy

Tabela 1

Rozwój prasy lwowskiej w poszczególnych okresach historycznych

Do 1772-1772	1772-1795-1829-1847	1830-1847	1848	1849-1866	1867-1918	1914-1917	1918-1939	1939-1941	1941-1945
ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju*	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju	ujęcie ogólne oraz opis warunków rozwoju
	prasa polityczna różnych orientacji	prasa polityczna różnych orientacji	prasa polityczna różnych orientacji	prasa polityczna różnych orientacji	prasa polityczna różnych orientacji	prasa polityczna różnych orientacji	prasa polityczna różnych orientacji (w tym ludowa)	oficjalna prasa okupantów	oficjalna prasa okupantów
	prasa dla ludu	prasa dla ludu	prasa dla ludu i ludowa	prasa dla ludu i ludowa	prasa dla ludu i ludowa	prasa dla ludu i ludowa	prasa dla ludu i ludowa	prasa konspiracyjna różnych orientacji	prasa konspiracyjna różnych orientacji
			prasa wyznaniowa	prasa wyznaniowa	prasa wyznaniowa	prasa wyznaniowa	prasa wyznaniowa		
			czasopisma naukowe, techniczne i fachowe	czasopisma naukowe, techniczne i fachowe	czasopisma naukowe, techniczne i fachowe	czasopisma naukowe, techniczne i fachowe	czasopisma naukowe, techniczne i fachowe		
			czasopisma społeczno-kulturalne, satyryczne, literackie	czasopisma społeczno-kulturalne, satyryczne, literackie	czasopisma społeczno-kulturalne, satyryczne, literackie	czasopisma społeczno-kulturalne, satyryczne, literackie	czasopisma społeczno-kulturalne, satyryczne, literackie		
			czasopisma	czasopisma	czasopisma	czasopisma	czasopisma		
			pedagogiczne	pedagogiczne	pedagogiczne	pedagogiczne	pedagogiczne		
			czasopisma dla dzieci i młodzieży	czasopisma dla dzieci i młodzieży	czasopisma dla dzieci i młodzieży	czasopisma dla dzieci i młodzieży	czasopisma dla dzieci i młodzieży		
			czasopisma kobiece	czasopisma kobiece	czasopisma kobiece	czasopisma kobiece	czasopisma kobiece		
			czasopisma sportowe i turystyczne	czasopisma sportowe i turystyczne	czasopisma sportowe i turystyczne	czasopisma sportowe i turystyczne	czasopisma sportowe i turystyczne		
			prasa narodowości niepolitycznych	prasa narodowości niepolitycznych	prasa narodowości niepolitycznych	prasa narodowości niepolitycznych	prasa narodowości niepolitycznych		
			czasopisma inne: związkowe, hobbystyczne itd.	czasopisma inne: związkowe, hobbystyczne itd.	czasopisma inne: związkowe, hobbystyczne itd.	czasopisma inne: związkowe, hobbystyczne itd.	czasopisma inne: związkowe, hobbystyczne itd.		

* Określenia tematów nie są tożsame z tytułami rozdziałów lub podrozdziałów i kolejność nie oddaje następstwa tychże.

dla dzieci i młodzieży czy czasopism kulturalno-literackich po 1867 roku. Pewne trudności sprawi jednak ustalenie losów danego tytułu czy segmentu oferty w latach relacjonowanych tylko za pomocą ujęć syntetycznych. Koniecznym wtedy będzie wstępne ustalenie interesujących tytułów i przesłedzenie zapisów o nich za pomocą stosownego indeksu.

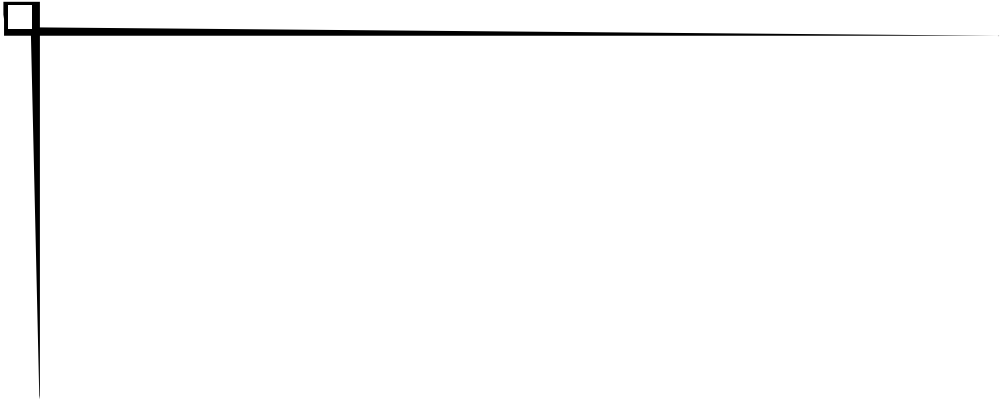
Inną trudność może prawić nader różny stopień szczegółowości opisu poszczególnych czasopism czy ich grup. Tym ważniejszym bywa poświęconych po parę akapitów, zawierających przykładowo wyszczególnienie wyników prostej analizy zawartości, informacje o zmianach składu redakcji, o kierunkach polityki redakcyjnej itd. Mniej ważne tytuły bywają po prostu wymieniane wraz z podaniem tylko podstawowych informacji. Że zaś ważność tytułu bywa czasem określona głównie perspektywą badacza, może być i tak, że przykładowo znawca prasy w języku jidisz albo historyk polskiego przemysłu — po poszukiwaniach w *Dziejach...* poczują się zawiedzeni. Na pewno jednak uzyskają solidną informację wyjściową, a ponadto trudno powiedzieć, czy tylko perspektywa badacza zdecydowała o lakoniczności niektórych opisów, czy to raczej braki w zasobach bibliotecznych okazały się kluczowe.

Generalnie — całość *Dziejów prasy polskiej we Lwowie...* jest kunsztownie ułożonym splotem paru wątków tematycznych, co sprawia, że można uwzględniać w lekturze te jej poszczególne fragmenty, które składać się będą czy to na opis skrócony całości dziejów lwowskiej prasy, czy to na monograficzne relacje o historii pewnych typów czasopiśmiennictwa. Można książkę również potraktować jako przyczynek do historii kulturalnej, politycznej i gospodarczej regionu, bo historia prasy siłą rzeczy wskazuje także na historię instytucji, które tę prasę wydają. Niestety, czerpanie z niej wiedzy ściśle historycznej jest utrudnione ze względu na brak stosownego indeksu rzeczowego, jakiegoś kalendarium itd. Natomiast w odniesieniu do opisów znacznej części tytułów prasowych sprawdziłoby się również traktowanie *Dziejów...* jako encyklopedii lub słownika encyklopedycznego lwowskiej prasy.

Istnieje jeszcze jeden sposób lektury tego dzieła — jako preliminarium do słownika biograficznego prasy polskiej. Analizując spis nazwisk specjalista danej dziedziny napotyka na sporą grupę osób dla tej dziedziny zasłużonych. Na przykład polonista już na początku listy natknie się na: Adama Asnyka, Michała Bałuckiego, Juliusza Kadena-Bandrowskiego, Władysława Bełzę, Tadeusza Boya-Żeleńskiego, Romana Brandstaettera, Władysława Broniewskiego, Aleksandra Brücknera, Jana Brzozę, Stanisława Brzozowskiego, Piotra Chmielowskiego, Zoriana Dołęgę-Chodakowskiego itd. Rodzi to uzasadnione pytanie: ilu wielkich polskich pisarzy i polonistów pojawiała się czy też pisało na stronicach lwowskiej prasy lub po prostu ją wydawało bądź w inny sposób była związana z Lwowem?

Wiele wybitnych nazwisk pojawi się na kartach tej książki — Teodor Parnicki, Juliusz Kleiner, Józef Kallenbach, Józef Ignacy Kraszewski — bardzo wiele. Do tego stopnia, że narasta pytanie: kto w zasadzie z wielkich Polaków nie był w ciągu ostatnich trzech wieków we Lwowie lub przynajmniej na łamach lwowskiej prasy się nie przewijał? Przy czym wiedzieli o sprawie raczej specjaliści, bo w ciągu lat powojennych, skutkiem wdrożenia odpowiednich programów szkolnych i działania cenzury, świadomość znaczenia Lwowa w dziejach kultury polskiej zaczęła się zmniejszać. Prasa, media, podręczniki starały się, mówiąc w kategoriach epicedialnych, nie “ukazywać wielkości straty”. Ze stronicy książki Profesora Jarowieckiego ta wielkość wyraźnie przebija.

Trzeba więc i ten aspekt *Dziejów prasy polskiej we Lwowie...* wyraźnie podkreślić — książka może być początkiem powrotu świadomości znaczenia Lwowa w naszym kulturalnym i naukowym dorobku. Dzieło Profesora Jarowieckiego to nie są przecież sentymentalne wspomnienia ani folklorystyczne ciekawostki. Gromadzi ono konkretną wiedzę faktograficzną. Jeśli ta wiedza ulegnie spopularyzowaniu — a już widzę możliwość wykonania na podstawie tej książki co najmniej pięćdziesięciu dużych haseł do Wikipedii — z pewnością przyśpieszy ten powrót zbiorowej pamięci.

REVIEWS **PRZEGLĄDY**
& **i**
CRITICISM **RECENZJE**

Tomasz Zbigniew Bauer
MIELCZAREK **Dziennikarstwo wobec nowych mediów.
Historia — teoria — praktyka**
Universitas, Kraków–Wrocław 2009, ss. 446

Zbigniew Bauer
**Journalism and the New Media: History,
Theory and Practice**

Już od kilkunastu lat nowe media, a nade wszystko Internet, stopniowo zawłaszczają komunikację społeczną. Przyczyniły się do istotnych zmian zarówno w sposobach wykonywania zawodu dziennikarskiego, jak i świadomości audytorium mediów. Jednym z głównych celów dociekań Zbigniewa Bauera była zatem próba odpowiedzi na pytanie: czy te nowe media i związane z nimi technologie doprowadziły do wykształcenia „dziennikarstwa postmodernistycznego”, „postdziennikarstwa” i „dziennikarstwa 2.0”? Autor odpowiada na te pytanie twierdząco, choć jednocześnie zastrzega, że ani nie popiera, ani też nie krytykuje takich zjawisk, jak chociażby zatarcie granicy pomiędzy nadawcami a publicznością, „dziennikarstwo obywatelskie” czy stopniowe ograniczanie zakresu oddziaływania mediów drukowanych.

Zbigniew Bauer okazał się bardzo wnikliwym obserwatorem współczesnych mediów. Jego diagnoza jest jasna i została sformułowana już we wstępie prezentowanej książki. Stwierdza on, że „dziennikarz w czasach internetu jest znacznie bardziej kompozytorem treści niż romantycznym podróżnikiem, badaczem, analitykiem, wyposażonym w empatię słuchaczem ludzkich historii.” Dziennikarstwo w czasach Internetu — pisze — to „akceptacja braku oryginalności”, a rola dziennikarza sprowadzona została do „konstruowania opakowań, albo do dostarczania materiału do kolejnych publikacji”. Taka „kultura agregacji, czy nieoryginalności jest również groźna dlatego, że ułatwia kulturę plagiatowości”.

Autora niepokoi też swoista symbioza wyszukiwarki Google i internetowej encyklopedii Wikipedia, a osoby które za pomocą tych narzędzi komponują swe medialne produkty określa mianem copypastów (copy — kopiowanie + past — wklejanie). Te nowe dziennikarstwo w pełni akceptowane jest przez wszystkie najważniejsze media (media mainstreamowe). Chcą one przetrwać w nowych warunkach dlatego też w pełni zaakceptowały zasadę, w myśl której za prawdziwy uznaje się jedynie tekst zgodny z poglądami i wiedzą odbiorców. Media zatem — pisze Bauer — poddały się tyrani publiczności i utraciły możliwość wpływania na nią.

Choć Autor nie prowadził samodzielnych badań nie można wysunąć zarzutu, że jest to wadą jego dzieła. Książka odwołuje się do licznej literatury przedmiotu, a w jej bibliografii znajdziemy praktycznie wszystkie polskie pozycje z zakresu medioznawstwa, filozofii, socjologii, psychologii, czy kulturoznawstwa, które bezpośrednio związane były z podjętym przez niego tematem. Dość chętnie sięga też do literatury zagranicznej, zwłaszcza wydanej w języku angielskim. Nie stroni od cytowania różnorodnych ogólnodostępnych wyników badań empirycznych. O erudycji i pracowitością Autora niech świadczy jedynie fakt, że załączona do publikacji bibliografia obejmuje 23 stronicę, czyli ok. 600 pozycji.

Praca została podzielona na pięć części, ale zgromadzony w niej materiał dotyczy dwóch podstawowych zagadnień: mediów (części I–III) i dziennikarstwa (części IV–V). Właśnie w refleksji nad mediami odnaleźć można, zaznaczone w podtytule, odniesienia historyczne. Nie było intencją Autora przedstawienie klasycznej rozprawy historycznej. Z historii mediów wybiera on te procesy i fakty, które — według jego opinii — miały wpływ na współczesny stan komunikowania masowego. Dotyczy to np. upowszechnienia połączeń telegraficznych w połowie XIX wieku oraz wpływu metodyki opracowywania depesz agencyjnych na konstrukcję materiałów informacyjnych, wprowadzenia dagerotypów, a następnie zdjęć do prasy informacyjno-publicystycznej itp. Z drugiej zaś strony wypada zauważyć, że w przypadku analizy funkcjonowania mediów pojęcie aktualności i historyczności jest niekiedy dyskusyjne. Dla piszącego te słowa pojawienie się np. w Polsce internetu wydaje się sprawą w miarę nową i aktualną, ale publikacja Zbigniewa Baura uświadamia, że jest to już zjawisko historyczne.

Jak już stwierdzono takich trafnych spostrzeżeń dotyczących natury współczesnych mediów jest w omawianej pracy bardzo wiele. Niektóre z nich Autor sygnalizuje w śródtytułach, takich jak np.: *Szybkość i aktualność — złe siostry prawdy*, *Prawda obiektywna — prawda obiektywu*, *Pozory interaktywności — nadmiar to jeszcze nie wybór*, *Imitacje interaktywności — dlaczego kochamy sondáže*, *Prawie dziennikarstwo*, *prawie encyklopedia — Wikipedia*, *Intymność na jarmarku*, *Fakty*, „*nie-fakty*”, „*prawie fakty*” i wiele innych.

Przytoczone powyżej przykłady wskazują ponadto, że Autor pojmuje nowe media bardzo szeroko. Co prawda nie do końca jest jasne co przez to pojęcie rozumie, ale poprzez negację można chyba z tego zbioru wykluczyć prasę drukowaną oraz media elektryczne (telegraf i telefon).

Koncentrując się na zjawiskach związanych przede wszystkim z Internetem Autor nieco ogranicza analizę telewizji. Takie rozłożenie analitycznych akcentów nie do końca odpowiada stanowi faktycznemu, nie tylko w Polsce, ale też w kilku państwach europejskich. Badania audytoriów wskazują bowiem, że Internet to przede wszystkim domena ludzi młodych. Choć w tej materii Polakom daleko jeszcze do narodów zachodniej Europy, to jednak nawet i w naszym kraju tendencja ta jest wyraźnie zaznaczona. Właśnie poprzez Internet młodzież zapoznaje się z zawartością gazet i czasopism, słucha radia i ogląda telewizję, a nade wszystko wykorzystuje inne formy komunikacji właściwe tylko dla tego medium.

Dostęp do szerokopasmowego Internetu ma ok. 40% polskich gospodarstw domowych. Telewizja dostarczana drogą rozsiewczą naziemną, jak i poprzez satelity oraz systemy kablowe, jest natomiast medium powszechnym. Choć czas jej oglądania

od wielu już lat jest stabilny, a nawet ostatnio w niewielkim stopniu maleje, to jednak XI Muza kradnie Polakom blisko 4 godziny dziennie. Średni czas obecności Polaków w Internecie jest na razie o ok. połowę krótszy. Problem upowszechnienia Internetu czy — zasygnalizowane przez Autora — zjawisko cyfrowego wykluczenia nie wzbudza jednak powszechnych społecznych emocji. Zapewne emocje te ujawnią się z dużą siłą, gdy w Polsce wyłączone zostaną telewizyjne nadajniki analogowe. Może okazać się wtedy co naprawdę się kryje pod pojęciem cyfrowego wykluczenia. Równie ciekawe i zapewne powodujące poważne społeczne skutki będzie wprowadzanie telewizyjnych multipleksów.

Innym wątkiem, który niemal nie został zauważony przez Autora, jest zjawisko specjalizacji mediów oraz indywidualizacji przekazu i odbioru. Media uniwersalne, choć nadal potężne, spotykają się z coraz ostrzejszą konkurencją ze strony mediów specjalistycznych. Zjawisko to, nomen omen, widoczne jest zwłaszcza w telewizji serwującej coraz więcej niszowych kanałów tematycznych. Ich łączne audytoria dorównują już programom uniwersalnym.

Takich odpowiedzi czy też postulatów dotyczących różnych, niekiedy szczegółowych aspektów funkcjonowania mediów, jest jeszcze wiele. Trudno jednak czynić z tego zarzut, bowiem i tak Zbigniew Bauer przygotował obszerną pracę, zawierającą ciekawą i wszechstronną diagnozę stanu współczesnych środków komunikowania masowego.

Jego diagnoza jest w sumie pesymistyczna, trudno bowiem nie zauważyć stwierdzenia Autora, że „Dziennikarstwu zagraża ono samo — zgoda na dyktat rynku zapoczątkowany sto lat temu, a jedynie wzmocniony przez interaktywność Sieci. [...] Pewne rozstrzygnięcia już zapadły i z pewnością nie można już ich cofnąć. Dziennikarstwo 2.0 to nie jest dziennikarstwo dostosowane do wymogów stwarzanych przez Sieć, lecz dziennikarstwo świadome konsekwencji już dokonanego dostosowania.” Nowe media zaś — pisze Autor — odegrały w historii dziennikarstwa tę pozytywną rolę, że ujawniły załamek kryzysu, który nieuchronnie musiał nastąpić.

Stwierdzenia cytowane powyżej kończą prezentowaną publikację. Pozwalają przy tym na generalny wniosek, że chociaż Zbigniew Bauer jak mało kto zna słabości nowych środków komunikacji społecznej, ma nadzieję, że ich kryzys doprowadzi do ich odrodzenia. Twierdzi on, że media służyć powinny przede wszystkim wymianie myśli — „Póki ona jeszcze istnieje — nic nie jest stracone”. Trudno jednak nie dodać jeszcze jednego twierdzenia, że w biegu lat poszukiwanie myśli w nowych mediach jest zadaniem coraz bardziej złożonym i pracochłonnym.

Jerzy Bogdan Tuszyński
MYŚLIŃSKI **Bardowie sportu. Wydawnictwo
z okazji 50-lecia Klubu Dziennikarzy
Sportowych**

Fundacja Dobrej Książki, Warszawa 2009,
ss. 358, ilustr., przedmowa Kajetan Hądzelek

Bogdan Tuszyński
**The Bards of Sport. A Publication on the Fiftieth
Anniversary of the Sport Journalists' Club**

Bardowie Sportu jest kolejnym dziełem znanego dziennikarza sportowego, a w ostatnich dziesięcioleciach nadto aktywnego medioznawcy i historyka sportu. To, co właśnie otrzymaliśmy, to wspaniały, wypieszczony edytorsko i graficznie album, a zarazem polski słownik biograficzny dziennikarzy sportowych, bardzo bogato ilustrowany dokumentalnymi fotografiami (nie tylko podobiznami, ale także znakomitymi zdjęciami sytuacyjnymi, w sumie jest ich około tysiąca). Czytelnik odnajdzie w tym dziele ponad 400 biogramów dziennikarzy, w większości zmarłych (320), ale także żyjących (85), których autor zaliczył do grona weteranów zawodu. Biogramy te, zwarte, ale kompletne i fachowo opracowane, niekiedy z aneksami dokumentacyjnymi, spełniają wszelkie wymogi profesjonalnego medioznawstwa.

Książka powstała z okazji pięćdziesięciolecia Klubu Dziennikarzy Sportowych, ale obejmuje ona dokumentację biograficzną nie tylko członków tego klubu, lecz wszystkich piszących w prasie sportowej, fotoreporterów sportowych, a także tych, którzy zajmowali się i zajmują sportem w mediach elektronicznych. Struktura książki obejmuje przede wszystkim alfabetycznie ułożony „poczet polskich dziennikarzy sportowych” z lat 1885–2008, poczynając od założyciela lwowskiego „Przewodnika Gimnastycznego” Tadeusza Żulińskiego, poprzez takie nazwiska, jak: Kazimierz Hemerling, wydawca i redaktor pierwszych polskich czasopism sportowych, Zygmunt Kłóśnik-Januszowski, twórca pierwszego działu sportowego w poczytnym lwowskim dzienniku — „Słowo Polskie”, wreszcie Zygmunt Minejko (Minejko), bojownik powstania styczniowego, sybirak, honorowy obywatel i długoletni mieszkaniec Grecji, skąd przesyłał korespondencje do prasy polskiej we Lwowie i w Krakowie z pierwszych nowożytnych Igrzysk Olimpijskich.

Dalsze części dzieła to alfabetycznie uszeregowane życiorysy „zasłużonych weteranów Klubu Dziennikarzy Sportowych” oraz (w następnej części) spis nazwisk wszystkich członków tego Klubu. Głównie serwis fotograficzny zawiera kolejny dział

Z życia organizacji dziennikarzy sportowych, z kolei następuje lista z podobiznami dziennikarzy sportowych, którzy zostali nagrodzeni przede wszystkim nagrodą „Złotego pióra”. Dalej następuje lakoniczny dział obejmujący dokumentację liderów polskich organizacji dziennikarzy sportowych. Zebrał też Bogdan Tuszyński publikacje dziennikarzy sportowych, którzy badali i publikowali swoje dociekania z zakresu historii kultury fizycznej w Polsce. W tej części autor książki zajmuje rekordową ilość pozycji bibliograficznych. W nielicznej podgrupie dziennikarzy sportowych, piszących o historii swojego zawodu, występuje dziesięć nazwisk, ale tu znowu Bogdan Tuszyński ma swoich sześć książek.

Wracając do początkowych stron dzieła, warto odnotować merytoryczną przedmowę Kajetana Hądzelka, który kreśli dzieje polskiej prasy sportowej i losy jej twórców, przypomina także historię polskich organizacji dziennikarzy sportowych oraz szkicuje lakoniczną sylwetkę autora omawianego dzieła. Dodajmy, że wśród licznych książek Bogdana Tuszyńskiego znajdują się też załączki dzieła, które tu omawiamy; są to w szczególności: *Tytani mikrofonu* (1992) oraz *Sportowe pióra* (1994).

Publikacja Bogdana Tuszyńskiego będzie odtąd nieodzowną i nieocenioną pomocą naukową dla wszystkich piszących o mediach sportowych. Za jej pomocą będą oni mogli zidentyfikować autorów tekstów i audycji, ulokować ich w redakcjach poszczególnych mediów w rzeczywistym czasie ich działalności.

Omawiający to dzieło nie ukrywa, że pozostaje z jego Autorem w długoletniej przyjaźni, począwszy od recenzji jego rozprawy doktorskiej na temat dziejów polskiej prasy sportowej w 1974 roku. Zaznaczam ten fakt dlatego, iż chciałbym zdradzić czytelnikom tego omówienia pewne szczegóły warsztatu technicznego Bogdana Tuszyńskiego; napisał on już 33 książki, wszystkie bez udziału osiągnięć techniki XXI wieku, za pomocą jedynie tradycyjnej maszyny do pisania, do której, jak mi zdradził, bardzo trudno dziś w kraju kupić taśmę barwiącą. Dodam, że tym samym jest też na dystans z Internetem, dzięki czemu wie jeszcze, jak się pracuje w bibliotekach i archiwach oraz jak się gromadzi materiał pochodzący ze zbiorów prywatnych, a także jak prowadzi się tradycyjną korespondencję pocztową.

CHRONICLE **KRONIKA**

Marek
GLOGIER

**Z prac Komisji Prasoznawczej
Oddziału PAN w Krakowie.
Kalendarium — część XIV
(październik 2009–czerwiec 2010)**

**On the Work of the Commission for Press Research
at the Kraków Branch of the Polish Academy
of Sciences.**

Calendar — Part XIV (October 2009–June 2010)

Przedstawiamy kolejną informację o pracach Komisji Prasoznawczej w 36 roku jej działalności.

We wzmiankowanym okresie odbyło się 9 posiedzeń z udziałem 168 osób. Referaty wygłosiło 4 członków komisji oraz 5 zaproszonych gości. W otwartych zebraniach naukowych uczestniczyli pracownicy — Uniwersytetów: Jagiellońskiego, Jana Pawła II i Pedagogicznego w Krakowie, Jana Kochanowskiego w Kielcach, Śląskiego w Katowicach, Wyższych Szkół Zarządzania w Krakowie, Rzeszowie i Wrocławiu, Ośrodka Badań Prasoznawczych przy Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ, Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie, z Biblioteki Narodowej oraz z Wydawnictwa „Księgarnia Akademicka”, z Pedagogicznej Biblioteki Cyfrowej, z redakcji — czasopisma „Zdanie” oraz *Polskiego Słownika Biograficznego*, członkowie Stowarzyszenia „Kuźnica” oraz wykładowcy z Instytutów Historii — PAN i UP im. KEN. Szczegóły związane z funkcjonowaniem komisji przedstawiamy w postaci kolejnego nieco skróconego kalendarium.

2009

14 X — zebranie 228: prof. zw. dr hab. Jerzy Jarowiecki (przewodniczący komisji w latach 1993-2007) przedstawił wyniki wieloletnich badań, kwerend i studiów, którym nadał generalny kształt w książce *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*. Wystąpienie poprzedziły 3 prezentacje recenzji książki (liczącej ponad 500 stron) opracowane przez prof. Irenę Homolę-Skąpską z Krakowa, prof. Jerzego Myślińskiego z Warszawy i prof. Tomasza Mielczarka z Kielc. Prace redakcyjne nad książką przedstawił Mateusz Kijewski, sekretarz Wydawnictwa „Księgarnia Akademicka”. Aktualny przewodniczącym komisji dr hab. prof. UP Krzysztof Woźniakowski przedstawił dotychczasową historiografię twórcy nowej syntezy.

- 28 X — ukazał się tom IX materiałów z konferencji „Kraków–Lwów; książki, biblioteki, czasopisma 19 i 20 wieku”. Ogółem na 718 stronach zamieszczono 62 artykuły — w tym 6 tekstów prasoznawczych członków naszej komisji (J. Bujak, J. Chwastyk-Kowalczyk, G. Gzella, J. Jarowiecki, Z. Sokół, A. Toczek). Tom ukazał się w serii wydawniczej „Prace Monograficzne UP im. KEN w Krakowie” nr 536.
- 28 X — ukazał się T. XII (2009) z. 1 (23) „Rocznika Historii Prasy Polskiej” zamieszczający na 362 stronach teksty 20 autorów.
- 25 XI — zebranie 229: dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa UJK w Kielcach, przedstawiła referat pt. „«Edynburski Biuletyn Informacyjny» (1946–2009). Posiedzenie gościnne odbyło się w sali konferencyjnej Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UP im. KEN przy ul. Podchorążych 2.
- 26 XI — odbyła się sesja zgromadzenia ogólnego członków PAN Oddziału w Krakowie. W posiedzeniu zorganizowanym w sali im. Michała Bobrzyńskiego Collegium Maius UJ uczestniczył dr hab. prof. UP Krzysztof Woźniakowski przewodniczący Komisji Prasoznawczej od 2007 roku.
- 9 XII — zebranie 230: prof. dr hab. Marian Stępień, historyk literatury, były redaktor naczelny pisma „Zdanie” (wydawanego nadal przez Stowarzyszenie „Kuźnica” w Krakowie) przedstawił refleksje i wspomnienia nt. „Za kulisami «Zdania» (1978–1988)”. W spotkaniu uczestniczyli działacze stowarzyszenia i redaktorzy pisma z różnych etapów jego historii (Bauer Zbigniew, Chudziński Edward, Czubała Henryk, Günter Jan, Kozanecki Andrzej, Regucki Zbigniew, Szulc Marian).

2010

- 7 I — decyzją Prezydium PAN do Komisji Prasoznawczej została przyjęta dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk z Zakładu Prasoznawstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, autorka 3 książek (2003, 2005, 2008). Jest 49. członkiem komisji przyjętym w okresie 36-lecia jej istnienia oraz 26. — w jej aktualnym składzie.
- 7 I — ukazał się tom IX materiałów z konferencji „Kraków–Lwów; książki, biblioteki, czasopisma 19 i 20 wieku”. Ogółem na 718 stronach zamieszczono 62 artykuły — w tym 6 tekstów prasoznawczych członków naszej komisji (J. Bujak, J. Chwastyk-Kowalczyk, G. Gzella, J. Jarowiecki, Z. Sokół, A. Toczek). Tom ukazał się w serii wydawniczej „Prace Monograficzne UP im. KEN w Krakowie” nr 536.
- 13 I — zebranie 231: prof. dr hab. Irena Homola-Skąpska (Kraków) przedstawiła referat pt. „Prasa polska w obozach jeńców we Włoszech (1917–1919)”.
- 10 II — zebranie 232: mgr Dorota Kamisińska (Kraków) z Pedagogicznej Biblioteki Cyfrowej przy UP im. KEN przedstawiła referat pt. „Tygodnik «Wędrowiec» w latach 1863–1883”.
- 27 II — zmarła prof. dr hab. Krystyna Pisarkowa (1932–2010), polonista, językoznawca, autorka ponad 300 publikacji (w tym 13 książek), członek Komisji od 1973 roku, żona prof. Walerzego Pisarka. Została pochowana 5 III na Cmentarzu Rakowickim. Lokalizacja grobu: LXXII-21-16.

- 1 III — ukazał się T. XII (2009) z. 2 (24) „Rocznika Historii Prasy Polskiej”, o objętości 218 stron.
- 10 III — zebranie 233: dr Sylwester Dziki (Kraków), autor 733 publikacji (w tym 15 w druku), przedstawił referat pt. „Prasa Rzeczypospolitej Krakowskiej (1815–1846)”.
- 14 IV — zebranie 234: dr Adam Rusek (Warszawa) z Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej przedstawił referat pt. „Nowy Świat Przygód (1946–1947): pogmatwane losy pierwszego powojennego tygodnika komiksowego”.
- 6 V — nowy Prezes Krakowskiego Oddziału PAN — prof. dr hab. inż. Ryszard Tadeusiewicz (objął funkcję 18 II 2010 roku po śmierci prof. dra hab. Jerzego Habera) wystosował pismo do wszystkich Przewodniczących Komisji PAN zgrupowanych w krakowskim oddziale Akademii. Bilans otwarcia zawierający analizę stanu finansów zmusił Oddział do radykalnych oszczędności. Między innymi komisje proszono o odbywanie, w miarę możliwości, posiedzeń w lokalach uczelni oraz rozsyłanie zawiadomień o zebraniach pocztą elektroniczną.
- 19 V — zebranie 235: dr hab. Zofia Sokół (Rzeszów) przedstawiła referat pt. „Prasa kobieca a rok 1989. Transformacja prasy w Polsce”.
- 9 VI — zebranie 236: dr Grzegorz Nieć (Kraków) przedstawił referat pt. „Media w Latającym cyrku Monty Pythona”. Po raz pierwszy, w dziejach komisji, referatowi towarzyszyła długa filmowa prezentacja fragmentów wybranych 45 odcinków satyrycznych programów emitowanych przez brytyjską telewizję w latach 1969–1974. Ten humorystyczny akcent przedwakacyjny zamknął 36 rok pracy komisji w jej dotychczasowej, klasycznej formule oraz 18 rok pracy biurowej jej sekretarza technicznego. W związku z ww. pismem Prezesa Oddziału PAN zebrani rozeszli się nie mając rozeznania, gdzie i kiedy odbędzie się zebranie 237 (otwierające 15 potencjalny odcinek dorocznego kalendarium).
- 15 VI — po latach oczekiwań ukazał się *Rocznik Oddziału PAN w Krakowie* (za lata 2003–2006). Na stronie 17 zawarto spis członków naszej komisji (według stanu z roku 2003). Komisja Prasoznawcza jest jedną spośród 34 funkcjonujących przy oddziale krakowskim. Na stronach 35–115 umieszczono „Kronikę Oddziału PAN” (w tym wykaz posiedzeń Komisji Prasoznawczej w powyższym okresie). Poprzedni tom za lata 1992–2002 opublikowano we wrześniu 2006 roku.

We wspomnianym okresie sprawozdawczym (wraz z uzupełnieniami) ukazało się 6 książek członków naszej komisji:

- Adamczyk Mieczysław, *Polska prasa niezależna (1976–1990). Bibliografia. Katalog*, Kielce 2008, ss. 185.
- Chwastyk-Kowalczyk Jolanta, *Londyński „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” 1944–1989: gazeta codzienna jako środek przekazu komunikatów kulturowych*, Kielce 2008, ss. 482.
- Goban-Klas Tomasz, *Media i terroryści. Czy zastraszą nas na śmierć?*, Kraków 2009, ss. 336.

- Mielczarek Tomasz, *Prasa w systemie politycznym Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*, Sosnowiec 2009, ss. 137.
- Wolny-Zmorzyński Kazimierz (red.), *Ryszard Kapuściński: portret dziennikarza i myśliciela*, Opole 2008, ss. 326.
- Wolny-Zmorzyński Kazimierz, *O wybranych problemach dziennikarstwa: genealogia i mistrzowie*, Kielce 2009, ss. 176.

Our Authors Nasi autorzy

Adam Bańdo — dr, adiunkt w Zakładzie Informacji Naukowej i Dokumentacji Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: dzieje prasy polskiej XIX–XX wieku, informacja naukowa. Opublikował książkę *Nie tylko krew na pierwszej stronie. Problematyka kulturalna na łamach „Ilustrowanego Kuriera Polskiego” w latach 1918–1939* (2006).

Jolanta Chwastyk-Kowalczyk — dr hab., prof. nzw. Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Kielcach, wicedyrektor Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa. Bibliolog i prasoznawca. Zainteresowania naukowe: historia prasy polskiej XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem czasów II wojny światowej oraz periodyków emigracyjnych. Opublikowała książki: *„Bluszcz” w latach 1918–1939. Tematyka społeczna oraz problemy kultury i literatury* (2003); *Londyński „Dziennik Polski” 1940–1943* (2005); *„Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” 1944–1989. Gazeta codzienna jako środek przekazu komunikatów kulturowych* (2008). Członek Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie.

Andrzej Drózdź — dr hab. prof. nzw. Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, kierownik Katedry Teorii i Antropologii Książki w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: antropologia i historia książki. Opublikował min. książki: *Gli amanti della giustizia. Un parroco giacobino e la sua biblioteca nella società napoletana del XVIII secolo* (1999); *Mity i utopie pedagogiczne* (2000); *Książki i rewolucja. Ks. Antonio Marini — neapolitański jakobin i jego biblioteka* (2004); *Książka w świecie utopii* (2006, też w wersji poprawionej i uaktualnionej pt. *Od Liber Mundi do hipertekstu. Książka w świecie utopii*, 2009).

Sylwester Dziki — dr, emerytowany adiunkt Ośrodka Badań Prasoznawczych UJ. Bibliograf, historyk prasy i kultury. Opublikował m.in. książkę *Warsztat dokumentacyjny prasoznawcy. Problemy metodologiczne, tradycje, stan, postulaty* (1992). Członek Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie.

Ewa Fogelzang-Adler — dr, adiunkt w Katedrze Systemów Politycznych Instytutu Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Zainteresowania naukowe: historia polityczna i dzieje myśli politycznej zwłaszcza lat 1939–1945. także w ich związkach z prasą.

Marek Glogier — mgr, kierownik Archiwum Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: archiwistyka współczesna, dzieje prasy religijnej. Sekretarz techniczny Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie.

Tomasz Garbacz — mgr, absolwent studiów bibliotekoznawczych, aktualnie przebywający w Wielkiej Brytanii.

Grażyna Gzella — prof. dr hab., kierownik Zakładu Wiedzy o Prasie Instytutu Informatyki Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Historyk-archiwista, bibliolog ze specjalnością historia książki i prasy XIX–XX wieku. Zainteresowania naukowe: historia prasy polskiej przeznaczonej dla chłopów, cenzura i prawo prasowe okresu zaborów, działalność dziennikarska i publicystyczna redaktorów prasy polskiej XIX wieku, biografie dziennikarzy. Ogłosiła m.in. książki: *Biblioteki i czytelnictwo w kołach młodzieży wiejskiej CZMW i ZMP RP „Wici” (1919–1929–1939)* (1991); *„Pisma dla ludu” pod zaborami w pierwszej połowie XIX wieku* (1994); *„Przed wysokim sądem”. Procesy prasowe polskich redaktorów czasopism dla chłopów w zaborze pruskim* (2004); *Procesy prasowe redaktorów „Gazety Grudziądzkiej” w latach 1894–1914* (2010). Członek Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie, członek Rady Programowej „Rocznika Historii Prasy Polskiej”

Irena Homola-Skapska — prof. dr hab., emerytowana profesor Instytutu Historii PAN, członek Komitetu Redakcyjnego i Rady Naukowej Polskiego Słownika Biograficznego. Zainteresowania naukowe: dzieje Krakowa, Galicji i Śląska Cieszyńskiego od schyłku XVIII wieku i XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem losów inteligencji polskiej zaboru austriackiego oraz historii polskiej prasy. Ogłosiła m.in. książki: *„Pamiętnik Historyczno-Polityczny” Piotra Świtkowskiego 1782–1792* (1960); *Mikołaj Zyblikiewicz (1823–1887)* (1960); *„Tygodnik Cieszyński” i „Gwiazdka Cieszyńska” pod redakcją Pawła Stalmacha 1848–1887* (1968); *Kraków za prezydentury Mikołaja Zyblikiewicza 1874–1881* (1976); *„Kwiat społeczeństwa”... (Struktura społeczna i zarys położenia inteligencji krakowskiej w latach 1860–1914)* (1884); *Józef Dietl i jego Kraków* (1993); *Grand Hotel w Krakowie* (2005); *Z dziejów Krakowa, Galicji i Śląska Cieszyńskiego: wybór pism historycznych* (2007). Członek Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie.

Wojciech Kajtoch — dr hab., pracownik Ośrodka Badań Prasoznawczych (aktualnie katedra w ramach Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ). Językoznawca, prasoznawca, literaturoznawca. Zainteresowania naukowe: język i analiza zawartości prasy, języki subkultur, teoria literatury, polityka językowa, historia literatury polskiej i rosyjskiej XX wieku. Opublikował m.in. książki: *Bracia Strugacy (zarys twórczości)* (1993); *Pisarze wobec „innych światów” swoich epok (Wolter, Borowski, Herling-Grudziński, Sołżenicyn, bracia Strugacy na lekcjach języka polskiego w szkole średniej)* (1994); *Presymbolizm, symbolizm, neosymbolizm... Rzecz o czytaniu wierszy* (1996); *Świat prasy alternatywnej w zwierciadle jej słownictwa* (1999); *Językowe obrazy świata i człowieka w prasie młodzieżowej i alternatywnej* (2008).

Iwona Lehmann — mgr, bibliolog, zamieszkała aktualnie w Republice Federalnej Niemiec. Inicjatorka założenia szkoły polskiej przy Volksschule Soest i oferty kursów językowych dla dzieci. Zainteresowania naukowe: historia i współczesność Polonii niemieckiej oraz jej prasy, nauczanie języka polskiego jako obcego.

Jerzy Myśliński — prof. dr hab., emerytowany profesor Instytutu Badań Literackich PAN (gdzie m.in. kierował była Pracownią Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku i redagował „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”). Zainteresowania naukowe: historia polityczna Polski XIX i XX wieku, dzieje środków komunikowania masowego. Ważniejsze publikacje książkowe: *Bibliografia prasy polskiej 1944–1948* (1966); *Grupy polityczne Królestwa Polskiego w zachodniej Galicji 1895–1904* (1967); *Studia nad polską prasą społeczno-polityczną w zachodniej Galicji 1905–1914* (1970); *Prasa polska w latach 1864–1918* (1976, współautorstwo); *Prasa polska w latach 1939–1945* (1980, współautorstwo); *Polska prasa socjalistyczna w okresie zaborów* (1982); *Dzieje prasy polskiej* (1988, wspólnie z J. Łojkiem i W. Władyką); *Swobody, fabryk i ziemi!* (1988); *Mikrofon i polityka: z dziejów radiofonii polskiej 1944–1960* (1990); *Ziemie polskie w dobie powstaniowej. Mozaika wydarzeń (1864–1915)* (1997); *Kalendarium polskiej prasy, radia i telewizji* (2001); *Notatki z historii polskich mediów* (2008). Członek Rady Programowej „Rocznika Historii Prasy Polskiej”.

Grzegorz Nieć — dr, adiunkt w Katedrze Edytorstwa i Wiedzy o Literaturze Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Literaturoznawca i historyk. Zainteresowania naukowe: historia i polityka (ze szczególnym uwzględnieniem ruchu ludowego), kultura i prasa polska XIX i XX wieku, edytorstwo. Opublikował m.in. książki: *Między historią, tradycją a polityką. Ludowcy w okresie przełomu ustrojowego 1989–1991* (2004); *Jakub Szymkiewicz „Szlachcic na Łopacie” — satyryczny reporter „Wiadomości Brukowych”* (2006).

Michał Rogoż — dr, adiunkt w Zakładzie Informacji i Dokumentacji Naukowej Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: książka i prasa dla dzieci i młodzieży, wykorzystywanie technologii informacyjnej w nauczaniu. Opublikował książkę: *Czasopisma dla dzieci i młodzieży Instytutu Wydawniczego „Nasza Księgarnia” w latach 1945–1989. Studium historyczno-prasowe* (2009).

Andrzej Romanow — dr hab. prof. nzw. Uniwersytetu Gdańskiego, kierownik Zakładu Historii Prasy Instytutu Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa. Historyk. Zainteresowania naukowe: dzieje prasy emigracyjnej i pomorskiej XIX–XX wieku. Opublikował m.in. książki: *Prasa polska w Wolnym Mieście Gdańsku (1920–1939)* (1979); *Gdańska prasa polska 1891–1920* (1994); *Gdańsk zapomniany. Szkice z dziejów miasta 1914–1939* (2000); *„Pielgrzym” pelpliński w latach 1869–1920* (2007).

- Wiesław Sonczyk** — dr hab., adiunkt w Zakładzie Systemów Medialnych Instytutu Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego oraz profesor nzw. Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi. Politolog-medioznawca. Zainteresowania naukowe: metodologia badań medioznawczych, współczesny polski system medialny, socjologia zawodu dziennikarskiego. Opublikował m.in. książki: *Media w Polsce. Zarys problematyki* (1999); *Bolesław Prus: publicysta — redaktor — teoretyk prasy* (2000).
- Marian Stępień** — prof. dr hab., emerytowany profesor obecnego Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Literaturoznawca. Zainteresowania naukowe: literatura polska XX w. ze szczególnym uwzględnieniem dorobku lewicy literackiej oraz piśmiennictwa emigracyjnego po roku 1939. Opublikował m.in. książki: *Narcyza Żmichowska* (1968); *Zagadnienia literackie w publicystyce Polonii radzieckiej 1918–1939* (1968); *Życie literackie w Polsce w latach 1944–1969* (1970); *Program kulturalno-oświatowy Polskiej Partii Robotniczej* (1972); *Bruno Jasiński* (1974); *Polska literatura współczesna 1944–1973* (1974); *Ze stanowiska lewicy. Studium jednego z nurtów polskiej krytyki literackiej lat 1919–1939* (1974); *Ignacy Fik 1904–1942* (1975); *Literatura polska po 1939 roku* (1975); *Spór o spuściznę po Stanisławie Brzozowskim w latach 1918–1939* (1976); *Americans and Polish Culture. A guide to the resource materials collection* (1979); *Poszukiwania i obserwacje* (1982); *Rodowód. Studia nad socjalistyczną krytyką literacką w Polsce do roku 1918* (1983); *Polska lewica literacka* (1985); *Twórczość Tadeusza Hołuj* (1985); *Dalekie drogi literatury polskiej (Szkice o literaturze emigracyjnej)* (1989); *Pięćdziesiąt lat literatury polskiej (1939–1989). Wprowadzenie* (1996); *Trzecia wartość. O twórczości Danuty Mostwin* (2000); *„Jak grecka tragedia”. Pisarz polski w sytuacji wyboru (1944–1948)* (2005); *Wśród emigrantów* (2007); *Kontury w mroku* (2007); *Jan Lechoń w Nowym Jorku* (2008).
- Józef Szocki** — dr hab., profesor Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Poznaniu — filia we Wrocławiu (tu kieruje Katedrą Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej) oraz Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: medioznawstwo, bibliologia, kultura literacka, komunikacja społeczna. Opublikował m.in. książki: *Literatura popularna dla ludu: na przykładzie Wydawnictwa Ludowego 1882–1920* (1994); *Domowy świat książek. Wybrane księgozbiory polskie w XIX wieku* (2000); *Księgozbiory domowe w Galicji Wschodniej 1772–1918* (2001); *Wizerunek firmy w mediach* (2008). Członek Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie.
- Tomasz Mielczarek** — prof. dr hab., dyrektor Instytutu Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach. Historyk, prasoznawca. Zainteresowania naukowe: historia prasy i mediów polskich, zwłaszcza po roku 1945. Ogłosił książki: *Od „Monitora” do „Gońca Reklamowego”. Dzieje prasy częstochowskiej (1769–1994)* (1996); *Między monopolem a pluralizmem. Zarys dziejów środków komunikowania masowego w Polsce w latach 1989–1997* (1998); *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989–2006* (2007); *Prasa w systemie politycznym Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)* (2009). Członek Zarządu Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie, członek Rady Programowej „Rocznika Historii Prasy Polskiej”.

Urszula Lisowska-Kożuch — dr, adiunkt w Katedrze Bibliotekarstwa i Czytelnictwa Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: bibliotekarstwo, czytelnictwo, biblioterapia, dzieje prasy polskiej XX wieku. Opublikowała książkę *„Dziennik Polski” w latach 1945–1969. Próba monografii* (2010).

Krzysztof Woźniakowski — dr hab. prof. nzw. w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, kierownik Katedry Czasopiśmiennictwa i Kultury Literackiej. Literaturoznawca ze specjalnością kultura literacka, prasoznawca. Zainteresowania naukowe: polska kultura literacka, literatura i prasa XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem okresu 1939–1945. Opublikował m.in. książki: *Polska literatura Wileńszczyzny 1944–1984* (1985); *Między ubezwłasnowolnieniem a opozycją. Związek Literatów Polskich w latach 1949–1959* (1990); *W kręgu jawnego piśmiennictwa literackiego Generalnego Gubernatorstwa (1939–1945)* (1997); *Prasa — kultura — wojna. Studia z dziejów czasopiśmiennictwa, kultury literackiej i artystycznej lat 1939–1945* (1999); *Polskojęzyczna prasa gadzinowa w tzw. Starej Rzeszy (1939–1945)* (2001); *Prasa — kultura — wojna. Studia z dziejów czasopiśmiennictwa, kultury literackiej i artystycznej lat 1939–1945. Seria druga* (2005); *Bibliografia jawnych druków polskojęzycznych Generalnego Gubernatorstwa 1939–1945* (2008, wspólnie z B. Górą). Przewodniczący Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie, członek Komitetu Redakcyjnego i sekretarz redakcji „Rocznika Historii Prasy Polskiej”.

Grażyna Wrona — dr hab. prof. nzw. w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: dzieje prasy i bibliotek XIX–XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem historii polskich czasopism naukowych i popularnonaukowych oraz losów cenzury książkowej i prasowej. Opublikowała książki: *Towarzystwa naukowe w Krakowie w latach 1845–1939* (1994); *Polskie czasopisma naukowe w latach 1918–1939* (2005). Członek Zarządu i sekretarz naukowy Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie, członek Komitetu Redakcyjnego „Rocznika Historii Prasy Polskiej”.

Ewa Wójcik — dr, adiunkt w Katedrze Historii Książki Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Bibliolog. Zainteresowania naukowe: dzieje książki i prasy polskiej XX wieku. Opublikowała m.in. książkę *Kalendarze dwudziestolecia międzywojennego (dzieje, problemy kultury i literatury, bibliografia)* (2000). Sekretarz techniczny „Rocznika Historii Prasy Polskiej”.

Ryszard Zabiński — dr, adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu, ekonomista i dziennikarz, przewodniczący Międzyregionalnego Syndykatu Dziennikarzy Polskich we Wrocławiu. Zainteresowania naukowe; ekonomia, zarządzanie i marketing w odniesieniu do mediów, teoria zachowań konsumenckich, współczesny rynek prasowy. Opublikował książki: *Konsument na rynku prasowym* (2005); *Marketing na rynku prasowym* (2010).

Spis treści

3 Słowo wstępne

Urszula LISOWSKA-KOŻUCH 5
Bibliografia publikacji Profesora dra hab. Jerzego Jarowieckiego, cz. III: za lata 2000–2010

Irena HOMOLA-SKAŃSKA 21
Z wypowiedzi na wieczorze promocyjnym książki Profesora Jerzego Jarowieckiego *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku* (14 X 2009)

Jerzy MYŚLIŃSKI 25

Jolanta CHWASTYK-KOWALCZYK 27
Jerzy Jarowiecki: *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*

Wojciech KAJTOCH 31
Uwagi nad *Dziejami prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku* Jerzego Jarowieckiego

Artykuły i rozprawy

Sylwester DZIKI 39
Józef Ignacy Kraszewski — prasoznawca

Grażyna GZELLA 57
Ucieczka zamiast więzienia. Losy Józefa Glinkiewicza — redaktora „Gazety Toruńskiej”

Andrzej ROMANOW 69
Prasa pomorska w latach 1848–1939. Stan badań i perspektywy badawcze

- Adam
BAŃDO
81
Krakowski „Czas” (1848–1939) na tle dotychczasowych badań krakowskiej prasy
- Ewa
WÓJCIK
97
Praca redakcji gazety „Wiek Nowy” (1901–1939) w świetle źródeł archiwalnych
- Irena
HOMOLA-SKAŃSKA
117
Polska prasa w obozach jeńców we Włoszech w czasach I wojny światowej
- Grażyna
WRONA
133
„Atmosfera uniwersytetu i prasy jest wspólna: jest nią wolność słowa”. Społeczność akademicka w prasie a cenzura — charakterystyka na przykładzie pism krakowskich z lat 1918–1939
- Krzysztof
WOŹNIAKOWSKI
151
„Młodzież” i kontynuacje — uchodźcze szkolne periodyki z Balatonboglár (1943–1944)
- Ewa
FOGELZANG-ADLER
183
Prasa Zjednoczenia Demokratycznego (1944–1945) wobec zadań najbliższych dni oraz przyszłości Polski
- Jolanta
CHWASTYK-KOWALCZYK
Tomasz
GARBACZ
201
„Edynburski Biuletyn Informacyjny” (1949–)
- Andrzej
DRÓŻDŻ
211
Prenumerowanie prasy partyjnej w Ośrodku Pracy Więźniów Brzeszcze w latach 1950–1954
- Jerzy
MYŚLIŃSKI
247
Prasowy dyskurs o kulturze polskiej przed próbą implantacji socrealizmu
- Marian
STĘPIEŃ
271
Za kulisami „Zdania”
- Wiesław
SONCZYK
309
RSW „Prasa-Książka-Ruch” w procesie transformacji rynku prasowego w 1989 roku

- Tomasz
MIELCZAREK
333 Gazety polskie u schyłku pierwszej dekady XXI wieku
- Ryszard
ŻABIŃSKI
361 Rynek dzienników w Polsce w latach 1989–2009
- Michał
ROGOŹ
381 Strony internetowe polskich czasopism dla dzieci i młodzieży

Materiały i miscellanea

- Iwona
LEHMANN
403 Stan zachowania i dostępność polskiej prasy westfalsko-nadreńskiej lat 1890–1939 w bibliotekach niemieckich
- Grzegorz
NIEĆ
425 Epizody prasowe w *Pamiętnikach* Antoniego Górskiego (1922–2006)
- Józef
SZOCKI
441 Miejsce własności intelektualnej w epokach prasy drukarskiej i cyfrowej

Przeglądy i recenzje

- Tomasz
MIELCZAREK
459 Zbigniew Bauer: Dziennikarstwo wobec nowych mediów. Historia — teoria — praktyka
- Jerzy
MYŚLIŃSKI
463 Bogdan Tuszyński: Bardowie sportu. Wydawnictwo z okazji 50-lecia Klubu Dziennikarzy Sportowych

Kronika

- Marek
Glogier
467 Z prac Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie. Kalendarium — część XIV (październik 2009–czerwiec 2010)

471 Nasi autorzy

Contents

3 Preface

Urszula LISOWSKA-KOŻUCH
5 Bibliography of Professor Jerzy Jarowiecki's Publications, Part III: 2000–2010

Irena HOMOLA-SKAŃSKA
21 Excerpts from the Launching Event for Professor Jerzy Jarowiecki's *The History of the Polish Press in Lvov until 1945* (14 October 2009)

Jerzy MYŚLIŃSKI
25

Jolanta CHWASTYK-KOWALCZYK
27 Jerzy Jarowiecki: The history of the Polish Press in Lvov until 1945

Wojciech KAJTOCH
31 Comments on Jerzy Jarowiecki's *The History of the Polish Press in Lvov until 1945*

Articles and Papers

Sylwester DZIKI
39 Józef Ignacy Kraszewski — a Press Expert

Grażyna GZELLA
57 An Escape from Imprisonment. The Life of Józef Glinkiewicz, an Editor of the Daily "Gazeta Toruńska"

Andrzej ROMANOW
69 The Pomeranian Press in 1848–1939. State and Outlook of Research

- Adam
BAŃDO
81 The Daily "Czas" (1848–1939) in the Context of Research on the Cracovian Press
- Ewa
WÓJCIK
97 The Editorship of the Daily "Wiek Nowy" (1901–1939) in the Light of Archival Sources
- Irena
HOMOLA-SKAŃSKA
117 Polish Press in Prison Camps in Italy during the First World War
- Grażyna
WRONA
133 "The University and the Press Share a Common Feature: Freedom of Speech". The Academic Community Versus Press Censorship in Cracow in 1918–1939
- Krzysztof
WOŹNIAKOWSKI
151 "Młodzież" and its Successor Periodicals — Émigré School Periodicals in Balatonboglár (1943–1944)
- Ewa
FOGELZANG-ADLER
183 The Press of the Democratic Union (1944–1945) Versus Challenges of the Near and Distant Future of Poland
- Jolanta
CHWASTYK-KOWALCZYK
Tomasz
GARBACZ
201 "Edynburski Biuletyn Informacyjny" (1949–)
- Andrzej
DRÓŻDŹ
211 Subscribing the Communist Party Press in the Labour Centre in Brzeszcze in 1950–1954
- Jerzy
MYŚLIŃSKI
247 The Press Discourse on Polish Culture before an Attempt to Implant Socialist Realism
- Marian
STĘPIEŃ
271 "Zdanie" from the Inside
- Wiesław
SONCZYK
309 The "Prasa–Książka–Ruch" Workers' Publishing Cooperative during the Transformation of the Press Market in 1989

- Tomasz MIELCZAREK
333 Polish Papers at the End of the First Decade of the 21st Century
- Ryszard ŻABIŃSKI
361 The Polish Newspaper Market in 1989–2009
- Michał ROGOŹ
381 The Websites of Polish Periodicals for Children and Teenagers

Materials and Miscellanea

- Iwona LEHMANN
403 The Condition and Availability of Polish Rhine-Westphalian Press of 1890–1939 in German Libraries
- Grzegorz NIEĆ
425 Press Episodes in *Pamiętniki (Memoires)* by Antoni Górski (1922–2006)
- Józef SZOCKI
441 Intellectual Property in the Eras of Printed and Digital Press

Reviews and Criticism

- Tomasz MIELCZAREK
459 Zbigniew Bauer: Journalism and the New Media: History, Theory and Practice
- Jerzy MYŚLIŃSKI
463 Bogdan Tuszyński: The Bards of Sport. A Publication on the Fiftieth Anniversary of the Sport Journalists' Club

Chronicle

- Marek Glogier
467 On the Work of the Commission for Press Research at the Kraków Branch of the Polish Academy of Sciences. Calendar — Part XIV (October 2009–June 2010)

471 Our Authors

Rocznik Historii Prasy Polskiej jest wydawnictwem ciągłym Komisji Prasoznawczej PAN Oddziału w Krakowie, wydawanym w postaci 2 zeszytów rocznie, przy wsparciu finansowym Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Kielcach, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wszechnicy Świętokrzyskiej w Kielcach oraz Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu. Czasopismo poświęcone jest przede wszystkim historii prasy, ale zamieszczane są również materiały z obszaru szeroko rozumianego prasoznawstwa. Poszczególne artykuły drukowane są w działach: „Artykuły i rozprawy”, „Materiały i miscellanea”, „Przeglądy i recenzje”, „Kronika”, „Pro memoria”. **Rocznik Historii Prasy Polskiej** zamieszcza teksty w języku polskim. Artykuły poprzedzane są słowami kluczowymi w języku polskim i angielskim, abstraktami w języku polskim i angielskim oraz streszczeniami w języku polskim.

Uwagi dla Autorów

1. Oryginalne artykuły i książki do recenzji można przysyłać pod adresem redakcji: *Rocznik Historii Prasy Polskiej*, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków.
2. W liście polecającym autor musi stwierdzić, że praca została wykonana zgodnie z normami etycznymi oraz że nie została opublikowana w innym czasopiśmie.
3. Praca winna być zaopatrzona w tytuł, abstrakt (objętość maksymalnie do 550 znaków) oraz streszczenie (objętość maksymalnie do 3000 znaków); zawierać pełne imię i nazwisko autora (autorów) oraz miejsce pracy (uczelnia, instytut), adres i nr telefonu (faksu), e-mail.
4. Do pracy może być dołączony materiał ilustracyjny w postaci fotografii lub rysunków. Podpisy pod rycinami należy załączyć na oddzielnej stronie. W przypadku tabel należy oznaczyć je cyframi arabskimi, zaopatrzyć tytułem (opisem) zamieszczonym nad tabelą.
5. Artykuły przeznaczone do druku nie mogą przekraczać, wraz z tabelami i ilustracjami jednego arkusza wydawniczego, tzn. 40 tys. znaków, 22 stron maszynopisu standardowego (30 wierszy, 60 znaków w wierszu). Winny być dostarczone w formie wydruku (2 egz.) i towarzyszącej mu płytki CD lub DVD, napisane w standardzie edytora Microsoft Word, grafika w standardzie JPG, TIFF, EPS, BMP, PCX. W wydruku musi być uwzględniony sposób zapisu, właściwy dla *Rocznika Historii Prasy Polskiej* (kursywa, cudzysłowy, wytłuszczenia, interpunkcja) w przypisach i w tekście głównym, za wyjątkiem zapisu nazwisk w przypisach (w wydruku bez spacjowania).
6. Nadesłane prace podlegają recenzji.
7. Korektę autorską należy odesłać do Redakcji w terminie do 7 dni.

Czasopismo można zaprenumerować w Agencji Promocji Książki Naukowej „Pro Scientia” w Krakowie (30-015 Kraków, ul. Świętokrzyska 12), Oddziale PAN w Krakowie (31-018, Kraków, ul. św. Jana 28), kupować — w księgarniach całego kraju.

Archiwalne numery *Rocznika Historii Prasy Polskiej* można kupić lub zamówić w Dziale Sprzedaży Oddziału Krakowskiego Polskiej Akademii Nauk, ul. św. Jana 28, 31-018 Kraków, tel. 12 422-36-43.